

Gospodar in gospodinja

LETO 1937

9. DECEMBRA

STEV. 49

Sadjar pozimi

Sadno drevje se je osušlo, korenine so prenehale delovati, pričel se je za drevje zimski počitek. Ne more pa počivati sadjar, ker vprav v tej dobi ga čakajo v sadovnjaku važna dela, ki jih ob drugih letnih časih ne bi mogel opraviti s tolikim uspehom kakor pozimi. Zlasti dve stvari ste, ki jih je treba čim temeljiteje opraviti čez zimo, in sicer so to: splošna nega sadnega drevja, s čimer je v zvezi tudi zatiranje zajedalcev in pa gnojenje.

Drevo lahko temeljito obdelamo od vrha do tal samo v zimski dobi, ko je golo in se vse veje dobro vidijo. Presoditi se da že od tal njihova medsebojna lega in razdalja. Pa tudi gnojenje se lažje, hitreje in temeljiteje izvede pozimi nego spomladi in poleti, ker imamo sedaj lažji dostop v sadovnjak, bodisi, da je na travnatem zemljišču ali na njivi ali v zelenjadnem vrtu. Zimsko gnojenje je tudi zato priporočljivo, ker vsako gnojilo potrebuje nekaj časa, da se v zemlji primerno razkroji, v vodi raztopi in raztopina zaleze dovolj globoko v zemljo.

K negi sadnega drevja spada predvsem redčenje ali trebljenje vrhov, včasih tudi krajšanje posameznih vej, pomlajanje in končno tudi obdelava s primernim škropilom. Najnovejše izkušnje švicarskih in drugih sadjarjev so pokazale, da le drevje z redko krono, kamor morejo neovirano prodreti sončni žarki, rodi prvovrstno namizno sadje in le drevje z redkimi vejami rodi redno vsako leto. Dognali so tudi, da drevje s posebnimi ali kolikor mogoče vodoravnimi vejami rodi najlepše plodove in se odlikuje s skoro redno (vsakoletno) rodovitnostjo. Zlasti notranje pokončne veje zelo ovirajo pristop sončnih žarkov in so radi svoje pokončne rasti tudi manj rodovite.

Naše jablane imajo vobče vse pregoste vrhove in bo le v korist kakovosti pridelka in njega množini, ako jim sedaj pozimi temeljito razredčimo vejevje; pri tem poslu prizanašajmo visečim, vodoravnim vejam, pokončne pa po potrebi iztrebljajmo, ali pa, če so še mlajše, privezujmo v bolj poševno lego.

Seveda so vsa ta navodila splošnega značaja. Točnih pravil (»kopit«), veljavnih za vsako drevo ni in tudi biti ne more. Vsako drevo je drugačno in zato je treba obdelati vsako na način, ki se prilaga razvoju njegovega vrha. Pri tem delu mora voditi sadjarja neki naravni čut, ki mu kaže, kaj naj ostane, kaj je preveč in v škodo. Redčenje vrhov je delo za odraslega, izkušenega sadjarja, ki točno ve kaj dela in je za vsako vejo in vejico, ki jo odreže ali odžaga, odgovoren.

Da je treba pri tej priliki ali prav za prav najprej odstraniti z drevesa vse suhe, odlomljene, nalomljene, začesnjene ali kako drugače pokvarjene veje, pa tudi mah, lišaje, staro skorjo, goseničja gnezda, gnile, suhe plodove (mumijs) itd., je umevno samo ob sebi. Tudi to je bilo že mnogokrat priporočeno, da se osnaženo drevje končno temeljito obrizga s kakim preizkušenim sredstvom, s katerim se zatro zlasti živalski zajedalci, katerih pri snaženju nismo zadeli. Pri nas se je dobro obnesel znani arborin v 6—10% raztopini. Tudi nekoliko cenejša žvepleno-apnena brozga v 15—20% raztopini dobro učinkuje. Glavno pri tem poslu (zimsko škropljenje) je to, da drevo od vseh strani tako obrizgamo, da ne ostane prav nič suhega. Taka temeljita zimska obdelava sadnega drevja s kakim učinkovitim škropilom zadostuje za dve ali celo za tri leta. Kdor drevja nikakor ne more obrizgati niti na vsako drugo ali tretje leto, naj pa vsako leto vsaj debela in debelejšje veje v živo namaže z 10—20% arbovinom. V skrajnem slučaju je tudi apneni belež, ki se mu primeša nekoliko kravjeka in ilovice, boljši nego nič.

Kdor ima mnogo denarja, naj ga na opisani način obdelja vsako leto samo polovico ali tretjino. Tako pride vse drevje na dve ali tri leta na vrsto.

Sedaj pa še nekaj o gnojenju sadnega drevja. Vobče lahko trdimo, da pri nas nobena kulturna rastlina glede gnojenja ni tako na slabem kakor naše sadno drevje, zlasti tisto, ki raste po naših senožetih in sploh po zaledinjenih zemljiščih. Tu ima v

travi mogočnega tekmeča, ki mu neprestano »odjeda« še tisti pičli »grizljaj«, ki mu je morebiti namenjen. Ubogo sadno drevo v travnati ruši se mora pač zadovoljiti z ostanki, ki so ušli v globlje plasti, kamor travnate korenine ne morejo za njimi. Boljše se godi sadnemu drevju po njihah in po zelenjadnih vrtovih naših ljubiteljev. Pri gnojenju sadovnjakov treba torej misliti na to, da sta dva, ki jih je treba prerediti in je potemtakem tudi množino tako odmeriti, da imata oba vsaj za potrebo dovolj.

Sedaj bo torej najugodnejši čas za razvažanje gnojnice, ki ji dodajmo, če le kako mogoče, na 100 litrov po 1 kg superfosfata. Kjer ostane kaj hlevskega gnoja, je tudi sedaj, preden zapade sneg, najboljši čas, da ga raztrosimo po sadovnjaku. Prav isto velja tudi za umetna ali pomožna gnojila. Kadarkoli se pripravljamo k gnojenju sadovnjaka, premislimo dobro, kaj hočemo drevju dati, da bo dobilo vse kar potrebuje. Vnaprej treba preudariti, s katerim gnojilom bomo dali dušik, ki ga skoro povsod primanjkuje, s katerim kalij in s katerim fosforno kislino. Gnojnica je predvsem dušičnato gnojilo. Kalijeve soli je najboljša ka-

lijevo gnojilo. Pepel ima tudi obilo kalija in nekaj fosforove kisline. Fosfor nato gnojilo za zimsko gnojenje je posebno Thomassova žlindra, ki je še posebno važna zato, ker počasi, pa dalje časa učinkuje in ker ima v sebi tudi mnogo apna, ki ga tu in tam sadnemu drevju tudi primanjkuje.

Pri gnojenju je pomniti, da se večina gnojil v zemlji prav malo širi na strani, ampak pronica v zemljo navpično. Zato je za uspeh gnojenja zelo važno, da damo gnoj tjakaj, odkoder more doseči sesalne koreninice. Te se pa nahajajo pri odraslem drevju daleč od debla, navadno še dlje nego sega drevesni vrh. Posamezno drevo se torej najugodnejše pognoji, ako mu izpod vrha v krogu kak meter na široko damo gnoj v plitev jarek, luknje ali za silo tudi po vrhu. Sklenjen sadovnjak se pravilno pognoji, ako raztrosimo, podorjemo ali kakorkoli spravimo v zemljo gnojila enakomerno po celi ploskvi. Sredina med vrstami pa lahko dobi največ, čim dalje proti deblom pa trosimo vedno manj. Prav v bližini debel niti mlademu drevesu ne gnojimo, kajti pri deblu je gnoj za drevo brez pomena. H.

Jesensko gnojenje travnikov

Mnogo se je že pisalo o gnojenju travnikov zlasti jeseni in v zimi, žal še mnogi kmetovalci delajo razne napake pri tem. Največja med njimi je ta, da trosijo težko topljiva, počasi se razkrajajoča gnojila kakor so hlevski gnoj, kompost, tomasovo žlindro, kostno moko spomladi in potem se čudijo, če uspeha ni ali je pa celo neuspeh viden. Gnojila, ki se počasi razkrajajo, morajo priti na zemljo med travno rušo že jeseni ali najkasneje pozimi, da jih zimska vlaga stlači v zemljo, se tam začno razkrajati in imajo spomladi, ko trava brsti, že pripravljeno hrano za njo.

Najvažnejši gnojili za travnike sta pač hlevski gnoj in kompost. Oboje ne dobavljati rastlinam samo hrano, ampak spravljati v zemljo tudi bakterije, ki pripravljajo v njej hrano za rastline. Hlevski gnoj, ki se saj trosi na travnikih, mora pač biti dobro razkrojen; to je: v njem mora biti dušik že večinoma spremenjen v tako obliko, da ne more več izhlapeti kot amonijak, kajti to pomeni veliko izgubo na hranilni vrednosti gnoja. Razkrojene morajo biti v njem tudi kalijeve, fosforne in apnene spojine ter pri-

pravljene v obliko, v kateri jih rastline zauživajo. Vse to delo vršijo bakterije, ki tudi v zemlji razkrajajo rastlinska hranila. Cimbolj je hlevski gnoj vlečan, razkrojen, tem enakomernješe se da raztrositi, tem manj izgub je beležiti, in tem več koristnih bakterij pride v zemljo. Najboljši je tak, da se po njem spomladi ne da ničesar pograbiti, ker se je vse razdrobilo in pomešalo z zemljo.

Nič manj važen ni kompost ali mešanec. Tudi ta se da z največjim uspehom trositi jeseni. Mora pa tudi biti zadostno razkrojen, najmanj dve leti star, da izgleda kakor dobra črna zemlja. Pri njem je zlasti paziti, da ne vozimo z njim na travnik črepinje, steklenino, kamenje, železje ali druge take predmete, ki so za travno rušo brez koristi. Največkrat so celo v škodo, ker se živina na njih poreže noge, pri košnji pa nagajajo koscem in krhajo kose. Take predmete je najbolje odstraniti že pri premetavanju kompostnega kupa; če pa vzlic temu ostane še kateri notri, ga izločimo potem, ko razvažamo in trosimo mešanec po travnikih. Kompost je brez dvoma najvažnejše

travniško gnojilo, ker zelo pospešuje rast trav, obenem pa tudi znatno izboljša zemljo, ker ji dovodi obilo talnih bakterij. Zato ni čudno, če ga smatramo tako učinkovitega za travnike, da se ne da nadomestiti z nobenim drugim gnojilom. Kompost se za silo da trositi tudi zgodaj spomladi, toda mnogo bolje je jeseni, ker za spomlad se ne ve, če bo mogoče pravočasno priti z njim na travnik.

Težje topna fosforna gnojila, kakor so Tomasova žlindra in kostna moka, deloma tudi apneni prah, je tudi trositi jeseni, da se čez zimo zmešajo z zemljo in začno spreminjati v obliko, ki prija rastlinam. Spomladi potrošena navadno slabo ali nič ne učinkujejo, večkrat naravnost škodujejo, ker delujejo na rastlinske korenine kakor

strup. Zato je tudi z njimi gnojiti čimprej jeseni ali pozimi, lahko tudi po snegu. Na apno ne ememo pozabiti, kajti to ni samo potrebno za razkrajevanje zemlje in pripravo hranil, ampak ono napravi tudi krmo boljšo, ki vsebuje več fosforokislega apna, zato po taki krmi živina ne oboli na nogah, na kostolomnici.

Če še pred zimo opravimo gnojenje travnikov, nam bo spomladi ostalo dovolj časa za druga dela; tudi za brananje, ki je skoraj ravno tako važno, kakor gnojenje. Brananje travnikov je koristno tudi že jeseni, če vreme to dovoljuje, ker se travna ruša raztrga in pusti več zraka v zemljo. Če hočemo imeti dobro krmo, moramo tudi travnike pridno oskrbovati. L.

Zatiranje miši in podgan v poslopju

Zima je tu in ponekod že tudi sneg. Podgane in miši ne najdejo več na polju hrane in toplega zatočišča, zato se selijo v hiše in gospodarska poslopja, v hleve, žitnice, shrambe, sploh povsod tja, kjer dobe kaj za pod zob. Da ni to prebivalcem prijetno, se razume samo po sebi, kajti noben gospodar nima rad, da mu ta nadlega uničuje pridelke: zrnje in sadje, gomolje in korenje ter povzroča tudi škodo na zgradbah. Pa tudi gospodinja ni zadovoljna, če ji ti glodavci onesnažijo živila po shrambah. Mnogi si pomagajo z mačkami, drugi s pastmi, tretji s strupom, četrti zopet na svoje svojstvene načine. Težko je pa najti tako sredstvo, ki bi bilo popolnoma učinkovito; treba pač poskusiti eno in drugo, izbrati si pa končno tisto, ki obeta največji uspeh.

Med najbolj zanesljiva sredstva proti tem škodljivcem prištevamo razne strupe, ki jih jim nudimo v raznih oblikah in na razne načine. Toda strupi so nevarni v shrambah, hlevih, žitnicah, kamor imajo dostop druge živali in ljudje. V shrambah in žitnicah se zamešajo med jedila in krmila, v hlevih zajdejo tuptatam med krmo, drugod pridejo do njih psi, mačke in kokoši; v takih primerih je zaradi tega nastala škoda lahko znatno večja. Zaradi tega moramo s strupi postopati vedno skrajno previdno. Dosežemo pa to najenostavneje, če jih polagamo v zaboje ali škatlje. Take krmilnice so enostavne priprave, ki si jih lahko izdelata vsak gospodar sam doma brez

posebnih stroškov. To sloni na zamisli, polagati zastrupljene vabe tako, da do njih lahko dosepejo miši in podgane, ne pa mačke, psi, kokoši in prašiči; pa tudi, da jih ti škodljivci ne morejo raznašati in drugod puščati.

Kot krmilni zaboj za podgane je uporabljiv vsak manjši zaboj, katerega zgornji pokrov se dobro da zapreti, da otroci ne morejo do strupa. Na vsaki ozki strani zaboja so izrezane ozke luknje, tako velike, da podgane lahko smuknejo notri in ven. V sredo zaboja v notranjosti položimo plitev lesen ali papirnat krožnik, na katerega nalozimo prve dni nekoliko oslajene goste krompirjeve kaše; v tej obliki zaradi tega, da jo podgane ne morejo raznašati, ampak jo morajo na kraju samem použiti. Zaboj postavimo na tak prostor, kamor podgane navadno zahajajo. Ko so se te navadile na to krmilnico, kar doženemo, če vsak dan pogledamo, potem to kašo zastrupimo. Strupi so razni, ki jih v ta namen uporabljamo: strihnin, raksan, zeliopasta in drugi. Za vsak strup dobimo posebna navodila, kako z njim postopati; tako n. pr. nam služi en ovoj Zeliopaste za pol kilograma krompirjeve kaše. Podgane bodo zatrupljeno kašo ravno tako požrle kakor prejšnjo in se zastrupile. Tak strup polagamo tako dolgo, dokler ga podgane še žro. Ko pa ostane nedotaknjen, je znamenje, da so že vse poginile ali da so se od tam izselile drugam.

Slično je postopati s krmilno škatljo za miši. Za to nam služi navadna mala lesena

ali papirnata škatlja, ki jo ravno tako opremimo z dvema malima luknjama, skozi katere miši lahko gredo notri in ven. Da jih privabimo v škatljo, pritrdimo v notranjosti na pokrovkošček nekoliko osmojene slanine tako, da miši ne morejo do nje. Njen vonj jih privabi v škatljo. V notranjost postavimo zastrupljeno vabo n. pr. s strihninom napoljen oves, lahko pa tudi košček kruha prepojenega z raksanom ali Zelio zrnca. Tako pripravljeno škatljo s strupom postavimo vsak večer v srambo, kamor zahajajo miši,

in zjutraj jo pregledamo, če so te zaužile že kaj strupa. Čez dan jo odstranimo, da ne pridejo otroci do nje; zvečer pa pride zopet na mesto, kjer domnevamo miši. To delamo toliko časa, dokler ne ostane strupena vaba nedotaknjena. To je znak, da tam miši več niso.

S temi pripravami in sredstvi se nam gotovo posreči, zaježiti podganjo in mišjo zalego, ne da bi postavljali v nevarnost zdravje in življenje ljudi in živali. L.

Gospodarska navodila za december

V mesecu novembru smo priporočali, naj vsak kmet svojo zemljo dobro pripravi že v jeseni za prihodnje leto, da bodo pridelki čim boljši in bogatejši. Svetovali smo, naj se njive že jeseni pognovijo in preorjejo. Na tako pripravljenih njivah bodo prihodnje leto okopavine sedanjó skrb dobro poplale. Zelo priporočljivo je tudi globoko preorati in pognojiti ona zemljišča, kjer hočemo napraviti menjalne ali pa tudi stalne travnike. Zgodnji sneg v letošnji jeseni je marsikatero delo, ki bi ga bilo treba izvršiti v novembru, odrinil v december. Če bo ta mesec ostal brez snega in zemlja ne bo prehudó zmrzovala, naj se vsa zgoraj našeta dela, ki jih še niste opravili, izvršijo čim prej.

Če bo kaj lepega vremena, ki je bilo letos tako redko, bo treba vsako priliko izkoristiti za grabljenje listja, da bo čez zimo zadošči nastilja. Saj veste: brez dobrega nastilja ni dobrega gnoja, brez gnoja pa pri nas zemljica ne rodi. Čez zimo bo treba — kadar bo ugodno vreme — misliti na gozd. Tudi ta potrebuje nege in skrbnega gospodarstva, saj tvori železno rezervo slovenske kmetije.

Veliko dela čaka kmetovalca v zimskih mesecih doma. Ko je zunaj sneg in mráz in ni mogoče delati ne na polju, ne v gozdu, ne v vinogradu itd., misli marsikdo, da je njegovo mesto samo na gorkem zapečku. Toda na to ne pomisli, koliko škode trpi razno poljsko in drugo gospodarsko orodje, če ga človek ne očisti in skrbno spravi. Vesten gospodar ve, da je kmetijsko orodje in stroji zanj znaten kapital, ki ga je treba skrbno varovati. Zato vse orodje pregleda, očisti, namaže in spravi na suhem prostoru. Posebno skrbno je treba pregledati stroje. Vsak stroj naj gospodar razloži, vsak najmanjši

del pregleda, železne kose dobro namaže s strojnim oljem, potem pa stroj spet zloži. Na ta način obvaruje železne dele pred rjo, ki čez zimo tolikokrat vsled malomarnosti uniči polovico trpežnosti. Kar je slabega orodja, ga je treba popraviti in obnoviti. Ni dober tisti gospodar, ki vidi pokvarjeno orodje šele takrat, ko ga je treba že v roke vzeti.

Važno delo čaka kmeta čez zimo tudi pri živini. Zelene krme je konec. Živino je treba navaditi na prehod in ji pokladati taka krmila, ki so po svoji sestavi in hranilni vrednosti podobna zeleni krmi. Zato bomo razen sena pokladali živini poleg rezanice tudi peso, repo, korenje in ensilazno (skisano) krmi. Slednja je pozimi najboljše nadomestilo za zeleno krmo. Napak bi pa ravnal dotični, ki bi živini kar od začetka navalil ensilazne praveč. Pokladati začni polagoma in po malem, potem pa vedno več, tako da je dobi odraslo govedo dnevno do 25 kg.

Pozimi je treba paziti, da se živina ne napaja s premrzlo vodo, ker se živali lahko prehladijo, breje krave rade celo zvržejo. Pozimi je živina navezana skoro samo na hlev. Dobro je seveda, da ji večkrat damo priliko, da se sprehodi s tem, da jo gonimo napajat, vendar je povečini v hlevu. Skrbite, da bo posebno pozimi v hlevu red in snaga. Ne puščajte predolgo gnoja v hlevu, ki z razkrajanjem povzroča smrad in okužuje zrak, glejte, da bo gnojnica v redu odtekala in skrbite, da bodo živali čiste in snažne. Nema nega gospodarja slika se nudi človeku, ki stoji v hlev, pa vidi živino od tal do vrha v »dreku«. Take slike ne sme nikjer več biti!

Skrbi naših pridnih kmečkih gospodinj se sedaj sučejo najbolj okrog pitanih prašičev. Ni samo upravičen ponos, ampak tudi dobiček, ko se pri klanju pokaže špeh, ki je

debelejši kakor je prestov na eni roki! Da se pa to doseže, je treba pitance prav krmiti. Obrok vodene krme, ki jo tvori pesa, repa in deloma krompir, se zmanjša, poveča pa se obrok krepke zrnate krme (koruze). Hrana za pitance naj bo vedno bolj gosta, vendar moramo paziti, da jo bodo v redu prebavljali. Zato jim dajajmo v hrano tudi živinske soli, ki pospešuje prebavo. Pitovne prašiče tehtajmo vsaj vsakih 14 dni, da vidimo kako napredujejo v teži in kateri pitanci najboljše izkoriščajo hrano. One, ki nimajo teka in hrano slabo predelujejo ter zato počasi in nepovoljno napredujejo, bomo čim prej odstranili.

S prvim snegom se začne tudi zimsko

krmiljenje perutnine. Ker nas hrana za kokoši pozimi znatno več velja kot poleti, ko si kuretnina išče hrano sama, bomo izločili vse slabe kokoši, obdržali pa najboljše. Da bodo kokoši tudi pozimi nesle, jim je treba dajati beljakovinsko hrano, ker so beljakovine potrebne za tvorbo jajc. Pozimi zlasti primanjkuje perutnini tak ehrane, ki je bogata na vitaminih. Zato dajemo perutnini mehko hrano, kakor repo, peso, kuhan krompir, pomešan s pšeničnimi otrobi, ker vsebuje ta hrana veliko vitaminov. Zvečer ji pa dajemo ovsen zdrob, ali pa zdrob pšenice in ječmena, ki vsebuje precej beljakovin. Ne pozabimo tudi, da morajo imeti kokoši vedno dovolj čiste vode in peska za brskanje.

V KRALJESTVU GOSPODINJE

Vzgojne drobtine

Klife in poklice

Mati, vsa mati, pričakuje prihoda svojega prvorojenca. Vse čudežno občutje v tem pričakovanju jo kliče k razmišljanju. Ve, da s prihodom malega začne zanjo važno in odgovorno delo vzgoje. Zdi se ji, da mu bo nudila vse, dala vse, kar premore in zmore; zato z nežno in rahločutno pripravljenostjo zbira izza svoje prve mladosti vse tisto in tako, kar se spominja, da je nji ob materi pomenilo toliko in vse. Ker se bo njeno delo na malem pričelo prej, kakor pa more sama v spominu razbrati na evoja detinska leta, jo objema začudenje zaradi skrivnosti malega neobgledenega življenja, ki ga bo kmalu, kmalu podarila svojemu otroku, potem pa išče in se vprašuje, zbira in pripravlja najboljše, najlepše. Sveto spoštovanje jo obide pri teh skrivnostih, ki jih največji učenjaki niso prodrli s svojo znanostjo, ampak so prihranjene njej — materi. Pa ji marsikatera knjiga, ki jo bere v tem času, ali razgovor z izkušenimi materami kaže njeno bodoče delo kot nekaj neznano-vzvišenega, kateremu se mora vsa posvetiti, kot umetnost vseh umetnosti; prestraši se svoje nevednosti in nezmožnosti. Seveda se na katerokoli umetnost ona, preprosta mati prav nič ne razume, vendar sluti nekaj iz tega še nerojenega, da mu bo mogla in znala stati ob strani, ko ga sprejme kot dar božji, zasluži tudi svoje skrivne zmožnosti za to delo. Skušaja jih bolj in bolj razviti, izpopolniti; čuti pa tudi prav nagonsko, da bo ono malo, ki ima priti, s

svojim neobglednim telescem in šele prebujajočo duščico, nekako čakalo nanjo, prav najo, njeno delo, njeno pomoč, njeno vplinanjo, njeno vzgojo. Ta obojestranska slutena pripravljenost jo opogumlja in kakor se bolj in bolj bliža dan prihoda, tako se bolj in bolj mlada mati zaveda svoje dolžnosti, svoje zmožnosti za materinsko delo.

Sliši, da se vzgojno delo materino pričanja takoj s prvim dnevom malega življenja; trdijo celo in je tudi res, da je priprava mlade matere daleč tam v njenih dekliških letih, prav do njene lastne mladosti. Pa ji pohitevajo misli nazaj v njeno deklišstvo, njeno mladost. Vse, vse, kar je kdajkoli lepega in dobrega mislila, želela, storila, vse ji je zdaj v mislih in hoče, samo hoče z vsem tem lepim in dobrim obdati malega, ko pride. Vse naj bo njegova najbližja okolica, da se bo v njej dobro počutil in bodo vplivi te najbližje okolice tem učinkovitejši, boljši, uspešnejši; kajti dober, priden in lep mora biti njen mali.

Zelenjadna iedila pozimi

Kapusnice

Nekatere vrste kapusnic nam dajejo pozimi važno zelenjadno hrano. Saj gospodinja res ne bi vedela, kaj dajati na mizo, če bi ne bilo doma zeljnatih glav, ohrovta, kislega zelja, glavičastega kapusa in drugih. Malodane vsak dan so na mizi, zato ne bo napačno, če si jih enkrat malo pobliže ogledamo.

Kapusnice so bile kot zelenjad znane že v starih časih. V tretjem stoletju pred Kristusom so Rimljani upoštevali in cenili to zelenjad. Rimljan Cato je bil mnenja, da v 6. stoletju Rimljani niso rabili zdravnikov zato, ker so tako pridno posegali po zelju in njegovih sorodnikih.

Dandanes je znanih kakih 100 vrst kapusnic. Beljakovina v tej zelenjadi je nepopolna, vendar pa je najti v njej važne rudninske snovi. Boljše je zeleno zelje in zeleni ohrovtovi listi, kakor pa čisto bele glave, ki jih navadno uporabljamo pozimi. Rožnati kapus je vrsta kapusnic, ki se znatno razlikuje od drugih vrst, posebno dokler je mlad. Namesto lugastih rudninskih snovi prevladujejo v njem kislinske rudninske snovi ima tudi veliko beljakovin.

Vse kapusnice imajo v sebi žveplo, od tod njih lastnost, da napanjajo. To občutimo mnogo bolj, ako jih uživamo z drugo močno beljakovinsko hrano, to se pravi, če jemo zelje in druge kapusnice poleg obilnega mesa, jajc, siru itd. Slabo je tudi, če zelje premalo zgrizemo in sploh površno prežvečimo. Kakovost kapusnic je odvisna tudi od tega, kako je bila pognojena zemlja, v kateri so zrastle.

Največ nam koristi zelje, ako ga jemo presnega, drobno zrezanega kot solato. Pazimo le na to, da ga skrbno očistimo in operemo. Nikoli ga ne smemo popariti, ampak napravimo solato malo prej kakor navadno, da ni pretirna. Zeljna solata je zelo osvežujoča in redilna. Napravimo jo lahko tudi iz rdečega zelja, ki ga moramo še posebno drobno narezati ali nastrgati, ker je precej trdo. Dobro je tudi zelje, dušeno v lastnem soku. S krompirjem in domačo slanino je prav primerna jed, ki spada na vsako mizo. Pozimi najdemo na trgu tudi karfijolo, ki spada ravnotako v družino kapusnic. Jemo lahko kuhano ali presno. Presno karfijolno solato napravimo tako, da cvetke drobno nastrgamo in zabelimo s solato omako. Zelo fina je solata iz kuhane karfijole. Največkrat pa to zelenjad kuhamo in zabelimo in jo prinesemo na mizo kot samostojno jed.

Zelo važna zimska zelenjad, ki je ne smemo pozabiti, je kisel zelje, naša najstarejša, pa tudi najzdravilnejša zelenjadna konzerva. Ze zdavnaj je služilo kisel zelje prebivalcem na deželi in revnejšim slojem kot glavna hrana v zimskem času. Ze v higienskih knjigah iz leta 1610 beremo o kislem zelju, da vsebuje snovi, važne za zdravje in da sploh zdravilno učinkuje. Njegova

velika važnost za prehrano tiči v tem, da vsebuje lugaste rudninske snovi, vitamin C, mlečno kislinske bakterije in mlečno kislino. Ni vseeno, kako ga pripravljamo za hrano, zato bomo prihodnjič še posebej govorili o tej važni zimski zelenjadi. H. S.

KUHINJA

Rujava juha. Na masti oprazim nekaj koščkov čebule, na rezine zrezano korenje, peteršiljevo zelenje in korenine, zelenino zelenje in korenine, ohrovt in in na rezine zrezano zelje, telečje in svinjske kosti in goveja jetra. Ko je to lepo rujavo pobarvano, zalijem s kropom in kuham še eno uro. To juho napravim takrat, ko dam namesto kuhanega pečeno ali ocvrto meso na mizo. Pred zakuhanjem tako juho precedim na gostem situ. Taka juha je dobra tudi za zalivanje prikuh. Ako hočem juho zboljšati, ji pridenem malo maggija.

Krompirjev pire s sardelami. Olupljen, na debele rezine zrezan krompir skuham v slani vodi. (Pire krompir je okusen le tedaj, ako ni postan. Zato pazim, da je kuhan šele tedaj, ko ga dam na mizo.) Kuhan krompir z velikimi vilicami prav dobro zmešam; pridenem mu žlico surovega masla in žlico segrete kisle smetane. Krompir naložim na krožnik in potresem z na kocke zrezanimi sardelami. Namesto sardel je dobra za tak krompir v masti zarumenela na rezance zrezana čebula. Čebulo potresem po krompirju. Pire dam s kisló repo kot prikuho na mizo.

Goveji zrezki. Pol kg pljučne pečenke ali navadnega govejega mesa zrežem na kose. Te kose dobro potolčem in osolim. Osoljene kose postavim za dve uri na stran. Potem jih namažem na obeh straneh z osnaženimi pretlačenimi sardelami, potresem z drobno sesekljano čebulo in zelenim peteršiljem. — V kozico denem malo masti; v razgreto mast zložim zrezke enega poleg drugega in jih polijem z dvema decilitroma kisle smetane. Kozico pokrijem in pražim zrezke eno uro. Obrniti jih ni potreba. Na mizo dam zrezke s praženim rižem ali popečenim drobnim krompirjem.

Laški zvitek. Testo napravim iz 28 dkg moke, treh celih jajc, 14 dkg surovega masla, 7 dkg sladkorja in enega pecilnega praška. Testo dobro pregnetem in razdelim na tri enake dele. Dele zvaljam za pol prsta na debelo, namažem z marmelado, zvijem skupaj in spečem v pečici. Pečenje zrežem na kose.

GOSPODARSKE VESTI

DENAR

g Na ljubljanski borzi so dosegle tuje valute pretekli teden te le najvišje cene: avstrijski šiling 8.78 din, holandski goldinar 24.11 din, nemška marka 17.70 din, belgijski belg 7.38 din, švicarski frank 10.03 din, angleški funt 217 din, ameriški dolar 43.19 din, franc. frank 1.47 din, češka krona 1.52 din, italijanska lira 2.29 din.

ŽIVINA

g Na sejmu v Kranju dne 29. novembra je imela živina naslednje cene: voli I. vrste din 6, II. vrste din 5.30, III. vrste din 5; telice I. vrste din 6, II. vrste din 5.50, III. vrste din 5; krave I. vrste din 5, II. vrste din 4.50, III. vrste din 4; teleta I. vrste din 7 do 8, II. vrste din 6 do 7 za 1 kg žive teže. Prašiči špeharji so se plačevali po din 8 do 9, pršutarji po din 7 za 1 kg žive teže.

g Na sejmu v Domžalah dne 25. nov. so prodajali živino tako-le: voli din 3.50 do 4.50, krave din 3.50 do 4.50, junci in telice din 4 do 5, teleta din 6 za 1 kg žive teže. Prašiči so šli: nad 100 kg težki po din 7 za 1 kg žive teže, svinje za rejo po din 6.50 za 1 kg, prašički do 10 tednov starosti din 70 do 90

g Na semanji dan dne 18. novembra so prodajali na Blanci pri Sevnici živino sledeče: voli od din 4 do 6, junci din 3.50 do 5, krave din 3 do 5, telice din 3.50 do 5.50 za 1 kg žive teže. Prašiči: mladiči do 6 mesecev din 5 do 7, plemeske svinje din 6 do 8, pitanci din 8 do 10 za 1 kg žive teže. Kupčija ni bila dobra. Prignali so 176 glav, prodali pa komaj 33 komadov; pri prašičih je bilo boljše: pripeljali so 53 glav prodali pa 28.

gV Stični na Dolenskem so bile na sejmu dne 25. nov. sledeče cene živini: voli din 4.50 do 6.25, telice din 6 za plemo in din 5 za meso, ovce din 4, koze din 4 za 1 kg

g Dne 25. nov. je bil sejem v Lembergu pri Smarju pri Jelšah. Tu so plačevali živino takole: voli I. vrste — jih sploh ni bilo, II. vrste din 4 do 5, III. vrste din 3 do 4; telice I. vrste din 4.50 do 5.25, II. vrste din 4, III. vrste din 3.25; krave I. vrste din 3.75 do 4, II. vrste din 3, III. vrste din 2.50; teleta I. vrste din 6 do 7, II. vrste din 5 do 6 za 1 kg žive teže.

g Na mariborski prašičji sejmu 26. nov. so pripeljali 96 prašičev, prodali pa so jih 53. Cene so bile: prašiči 5 do 6 tednov stari din 60 do 90, 7 do 9 tednov din 80 do 100,

3 do 4 mesece din 120 do 170, 5 do 7 mesecev din 210 do 340, 8 do 10 mesecev din 350 do 440, 1 leto stari din 620 do 780. Na vago so šli po din 6 do 7.50 za 1 kg žive teže in po din 9 do 11 za 1 kg mrtve teže.

CENE

g Tržne cene v Ljubljani dne 1. decembra: Meso: govedina I. vrste din 12 do 14, II. vrste din 10 do 12, III. vrste din 8 do 10; teletina I. vrste din 14 do 16, II. vrste din 12 do 14; telečja jetra din 18 do 20, pljuča din 10, možgani din 20 do 24, ledvice din 16 za 1 kg. Svinjina I. vrste din 16 do 18, II. vrste din 14 do 16, svinjska pljuča din 8 do 10, jetra din 12 do 14, ledvice din 16 do 18 za 1 kg. Domača slanina din 14 do 15, hrvaška din 15, salo domače din 16, hrvaško din 16, mast din 18, šunka din 18 do 20, prekajeno svinjsko meso din 16 do 20, prekajeni parklji din 6 do 8, jezik din 18 do 20 za 1 kg. Mleko in mlečni izdelki: mleko din 2, surovo maslo din 24 do 26, čajno maslo od din 28 do 32, kuhano maslo din 28, bohinjski sir din 20, polementalec din 24, trapist I. vrste din 24, II. vrste din 16 za 1 kg. Jajca din 1 do 1.25 za kos. — Mlevski izdelki: moka št. 0 din 3.25 do 3.60 za 1 kg, št. 2 din 3.10 do 3.40, št. 5 din 2.65 do 3.15, št. 6 din 2.65 do 2.95, kaša din 2.80 do 3, ješprenj din 3.50, ješprenček din 3.60 do 8, otrobi din 1.20 do 1.50, koruzna moka din 1.70 do 2, koruzni zdrob din 2.10 do 2.15, pšenični zdrob din 2.50 do 3, ajdova moka I. vrste din 4.20 do 4.40, II. vrste din 3.90, ržena moka din 3.10 za 1 kg.

RAZNO

g Izvoz živine v Italijo. Agencija »Jugoslovanski kurir« poroča, da bo naš izvoz v Italijo leta 1938 popolnoma preurejen, in to že s 1. januarjem. Tukaj pridejo najbolj v poštev goveja živina in pa prašiči. Leta 1933 je znašal izvoz v Italijo 22.490 volov v vrednosti 34.01 milij. din in 4774 prašičev za 3.6 milij. din leta 1934 27.538 volov za 42.36 milij. din in 3827 prašičev za 2.8 milij. din; 1935 9.800 volov za 16.15 milij. din in 551 prašičev za 0.8 milij. din; v prvi polovici leta 1937 pa 6205 volov za 16.03 milij. din in 8267 prašičev za 11.0 milij. din. V prvi polovici leta 1937 smo izvozili v Italijo tudi 2395 bikov za 6.45 milij. din, 1842 krav za 2.8 milij. din, 4783 telet za 3.34 milij. din,

5131 juncev in junic za 10,9 milijonov din ter 1002 konja za 2,8 milij. din. Izvoz l. 1936 je bil zaradi sankcij majhen. Dozdaj je dajala Italija dovoljenja za uvoz in je šla skraj vsa živina skozi Postojno kjer so bili kontingenti (določeni deli) porazdeljeni na italijanska tržišča. Po novi ureditvi bo izvoz goveje živine iz dravske banovine in dela savske banovine še nadalje usmerjen v Postojno, iz drugih delov države pa na Reko v Punto franco. Kontingente bo razdeljeval zavod za pospeševanje zunanje trgovine med izvoznike, ki bodo morali navesti komisijonarje (pooblaščenca), ker bo namreč izvoz goveje živine na komisijski podlagi. Glede izvoza prašičev pa bosta dobivali italijanski zvezi trgovcev in industrijcev kontingente od italijanskih oblasti. V teh kontingentih bo obveščen zavod za pospeševanje zunanje trgovine v Beogradu. Ta jih bo porazdelil med naše izvoznike. Izvoz prašičev se bo vršil po stalnih cenah.

PRAVNI NASVETI

Prevzeti les. M. S. Prodali ste smreke za celulozen les. V pišemnem potrdilu, ki ste ga pri prodaji kupcu podpisali, stoji, da ste prodali 20 m³ po določenih cenah. Dogovorjeno pa je bilo, da je to cena za »ravnani«³ meter. Ko ste kupcu pripravili 20 »ravnanih«³ metrov lesa, ga ni hotel prevzeti, češ, da je bilo dogovorjeno za 20 m³ t. j. kubičnih metrov. Vprašate, koliko lesa ste dolžni dati. — Če ste vi razumeli pod »ravnani«³ meter prostorni meter, kupec pa je mislil na kubični meter, potem med vama sploh ni prišlo do veljavne pogodbe. Če ste pa videli v naročilnici zapisano m³, vam najbrže ne bo uspel dokaz, da ste imeli pri pogajanjih v mislih prostorne metre.

Odpis prodanega gozda. F. R. L. Če hočete od svojega gozda en del prodati, tako da bi se odprodani del gozda moral oddeliti od sedanje gozdne parcele, potem morate najprvo prositi za dovoljenje delitve gozdne parcele, sicer se zemljknižni prepis na novega kupca ne da izvesti. Prošnjo za delitev gozdne parcele vložite pri okrajnem načelnstvu, ki jo bo s svojim mnenjem predložilo banski upravi, katera o tem odloča. Tako zahteva šumski zakon, da se preprečijo negospodarske delitve gozdov, ki bi oteževale pravilno in smotreno gospodarstvo z gozdovi.

Drva kot plačilo. J. M. R. Delavec je delal pri posestniku in sta se pri obračunu dogovorila, da mu bo namesto denarja dal posestnik določeno količino drv za poseko. Ker je delavec potreboval denar, je ta zashuzena drva prodal in je bil posestnik s tem zadovoljen in obljubil, da bo kupcu pokazal,

katera drva so za posek. S tem pa je odlašal in sedaj noče dati drv, ker so cene narasle in pravi, da bo dal zaslužek v denarju. Vprašate, koga se naj drži kupec drv: ali delavca, ki mu jih je prodal, ali gospodarja, ki bi jih moral dati. — Če sta se delavec in gospodar pri obračunu domenila, da bo dal gospodar za plačilo določeno količino drv za posek, se more tega dogovora enostransko spremeniti. Delavec je smel svoj zahtevek na drveh proti plačilu odstopiti kupcu. Ta ima pravico, da namesto delavca od posestnika zahteva dogovorjeno količino drv za posek, neglede na to, če so med tem cene drvem narasle ali padle. Če posestnik noče dati drv zlepa, ga bo moral kupec pač tožiti in bo v tej pravdi delavec priča, koliko drv je bilo dogovorjenih za plačilo.

Zastarane obresti. D. M. H. Imate dolg iz leta 1933. V tem času vas upnik ni terjal za obresti, pač pa drugega člana iz družine, kateri vam pa tega takrat ni povedal. Vprašate, če so te obresti že zastarane in neizterljivje? — Obresti zastarajo v 3 letih. Zastaranje pa prekine izrecno ali molče izražena priznanje obresti od strani dolžnika. Če bi vas bil upnik terjal za obresti, in bi mu vi takrat rekli, da boste obresti že plačali, bi taka vaša izjava prekinila zastaranje. Ker pa vas sploh ni terjal in mu sami od sebe niste priznali v tem času zaostanka na obrestih, zato lahko sedaj ugovarjate, da so več kot triletno obresti za nazaj zastarane. Najbrž si bo pa ta upnik za bodoče premislil, vam še kaj poseiditi.

Pot preko dvorišča. K. J. S. Če je vaš soсед že 30 let gonil konje napajat k studentu preko vašega dvorišča, si je priposestvoval to pravico. Ne morete mu prepovedati niti vode niti poti preko dvorišča. Le v prijateljskem sporazumu lahko s sošedom predstavite sedanjo pot. Če vašega očeta niso motili konji skozi 30 let, boste tudi vi s tem potrpehli in se izognili vsaki tožbi.

Posojila in darila zaročenke. M. P. št. V. Skozi pet let ste fantu na njegovo prošnjo dajali denar, ker vam je ves čas obetal, da vas bo poročil. Ko je bil pri vojaki, vas je vedno v piemih prosil za denar in obetal, da bo vse povrnil, ko pride domov. Sedaj se je vrnil od vojakov in vas sploh ne pogleda. Vprašati, če in kdaj boste lahko zahtevali svoj denar nazaj? — Svetujemo vam, da daste fanta povabiti k sodišču, da se bo tam zavezal vrniti vaš denar. Če bo fant pripravljen za to, bosta pred sodiščem napravila poravnavo. S to poravnavo boste lahko še tekom 30 let terjali fanta, ko bo kaj imel. Če se fant ne bi hotel z vami poravnati, ga boste pač morali tožiti na povračilo danih posojil. Da so to bila res posojila, boste lahko dokazali s fantovimi piemi, v katerih vas je prosil za posojila. Prav tako smete zahtevati nazaj vse, kar ste fantu dali glede na obljubljeni zakon, če sama niste dala povoda zato, da se zakon ne sklene.